

ИТАЛО КАЛВИНО

ПЛАМЪЦИТЕ В ПЛАМЪЦИ

Превод от английски: Никола Захариев, 1990

chitanka.info

1975 г.

Огънят се пази в заключеното светилище на храма на Заратустра. Ключ от него има само моубадът и единствено той може да влиза; по време на ритуала пламъкът се вижда през желязната решетка.

Храмът представлява малка модерна вила сред скромна градина в Язд, град близо до пустинята в Централен Иран. Моубадът е млад индус *парси* от Бомбай (повече от хиляда години тези персийци поддържат жива в Индия религията на своите прадеди, избягали от Персия след завоюването ѝ от исляма): жрецът е красив, с горда осанка и от него лъха известна надменност; бялата туника, бялата шапчица и белият воал през устата, който предпазва огъня от заразата на човешкия дъх, му придават изглед на хирург. Подклажда с ръжена огъня, добавя по някое парче сандалово дърво в мангала, като отправя молитви към Ахура Мазда^[1] с монотонен псалмодичен глас, започващ с шепот, за да стигне постепенно до най-остри тонове; спира, мълчи, удря една камбана, която отеква с високи трептения. На жреца пригласят литаниите на група жени, събрани в храма. Лицата им са покрити с пъстри забрадки. Те са свели смирено глави над малки книжки, от които четат молитви на съвременен език, докато моубадът извършва богослужението на езика на Авестата^[2]; запазил най-древните индоевропейски езикови пластове.

Нима за да чуя ехото на маздеистите зародиши на човешкия говор, съм тук сред последните хранители на един език, предаван непокътнат писмено и говоримо в течение на хиляди години? Или да видя дали се различават с нещо от всички други огньовете, за които се предполага, че горят още от времето на Кир, Дарий и Артаксеркс, поддържани в непрекъсната поредица от жарави, неоставяни никога да загаснат, пазени на скрито през тринадесетте века ислямска власт, подклаждани със сандалово дърво, отлежало и цепено винаги по един и същ начин, така че да дава светъл пламък без каквато и да е сянка от дим?

Моето пътуване в Иран стана по време на последния период от царуването на шаха, който преследваше много категории хора, но не и вярващите от маздаистката религия (онези, които ние наричаме последователи на Заратустра или по-общо — „почитатели на огъня“). Противопоставяйки се на прекалената власт на мюсюлмано-шиитското духовенство, династията Пахлави (още от възкачването на престола на

бащата на днешния шах) се обяви за мирска и толерантна спрямо малцинствените религии; така капризната логика на политическите равновесия даде отново свобода на култа към Ахура Мазда, който не само в изгнание в Индия, но и в тези отдалечени райони на Персия е бил практикуван тайно около вечни огънове в планините и по къщите.

Предпазливи като всеки живеещ сред неверници, маздеистите продължават да държат огъня скрит и заключен и позволяват той да бъде гледан само през решетка. Но винаги, даже когато огньовете горели в жертвениците високо по монументалните стълбища на Дариевия Персеполис, действителното светилище е представлявало стаичка без прозорци, проветрявана от тесни процепи, без никакъв достъп на слънчеви лъчи. Там пламъците, подклаждани със сандалово дърво, отлежало до пълното изпаряване на всичките му земни сокове, хиляди пъти погасвали и хиляди пъти възраждали се от собствената си пепел, се пречиствали от шлаката на злото, която замърсява всичко — звезди, растения, животни и особено човека. Свещеният огън свети в тъмнината; но не бива да смесва светлината си с дневната светлина, изложена на всякакви поквари и зарази. Достатъчни да го омърсят са дори човешките очи, ако го погледнат с безразличие като нещо, което не се различава от другите неща: какъвто е например моят поглед, поглед на човек, който напразно се опитва да възвърне значението на древни символи в свят, консумиращ всичко, каквото вижда и мрази. Истинският огън е скритият: за да науча това ли, съм дошъл тук?

За да открием последователите на Заратустра в Язд, трябваше да прекосим надлъж и нашир един почти безлюден квартал — сред слепи стени от глина и слама или от кирпич, с тераси върху ниските покриви, от които надникваше по някое момиче, край скупчени старици, насядали пред някой вход или под навеси около запалени свещи. Тук религията на жените се познава по наметалото на главата; в този квартал пъстрите забрадки преобладават над черните чадори. През една порта, през дълъг коридор и през няколко свързани един с друг двора стигнахме до ниска зала, в която горяха много свещи пред снимки на покойници: нещо като параклис, място за частен култ; огънят, прочутият огън, тук бе представен от тези слаби пламъчета. Любезният минувач, когото заговорихме на улицата и който ни доведе дотук, се мъчи да ни даде някакви обяснения, но те се губят в липсата на общ език; разбираме, че няма нищо против да ни заведе и до

главния храм, но само за да се убедим, че е затворен и че може да ни го покаже само през решетката на главния вход: една анонимна модерна сграда. Разпитвайки наоколо, научаваме, че се очаква утре тук да дойде екип на чуждестранна телевизия, за да заснеме службата. В местната редакция на държавната телевизия, към която се обърнахме, един служител с пет портрета на шаха по стената и на бюрото (черно-бели и цветни снимки на шаха на трон, на кон, с жената и децата) уреди присъствието ни на заснемането на ритуала.

Ето ме и вътре в храма, след като ме накараха да си сложа бяла шапчица на главата и да си сваля обувките (косите и подметките са най-опасните носители на зараза), но всичко, което виждам, засега ми изглежда страшно далечно. Далечно от какво? Какво търся сред верните на Ахура Мазда, първия бог, разкрил се на индоевропейците под формата на висше трансцендентално начало? Какво може да означава за мен този брадат профил с две големи крила от страни, който се повтаря навсякъде — от барелефите в двореца на Дарий в Персеполис до скромната съвременна наредба в тази заличка? Това е стилизирана човешка фигура в профил с дълга къдрава брада, къдрава коса и цилиндрична шапка на главата. В ръката си държи кръг и сам е заобиколен от по-голям кръг, от който се разперват две големи крила, може би орлови, и нещо, прилично на светкавици; вижда се само бюстът на фигурата, обрамчен от кръга с крилата, подобно на авиатор, инсталиран в кабината на първокласен летателен апарат. Би било естествено да се вярва, че това е самият Ахура Мазда, но няма да изпадам в такава груба грешка, защото знам, че един невидим и вездесъщ бог не може да бъде изобразяван (всъщност и Ахура Мазда е само начин на изразяване, а не име): най-много ще да е някаква божествена еманация, която се спуска от небето над главите на императорите, или небесен прототип на техни величества, което ние днес можем да схванем като съд над нас, благословия, за която да молим, или образец, който да се стремим да постигнем.

Изобщо Ахура Мазда остава далеч, даже и в този храм с неоновото осветление, с бели метални столове и с облечения в бяло жрец, доволен, че може да извърши ритуала си пред телекамерите. По стените са окачени само няколко украшения: картина, на която е изобразен Заратустра в стила на ориенталските народни олеографии,

огледало, календар, на който емблемата на брадатия с кръга стои над иранския трибагреник.

Единственият възможен образ на Ахура Мазда е огънят: без форма, безграничен, огън, който сгрява, изгаря и се разпростира в игривостта на ослепителните си езици, променящи всеки миг цвета си; огънят, който отслабва в бавната агония на жертвеника, скрива се под сивата пепел и внезапно се възражда, разперва островърхите си крила, набира сила и избухва в буйни пламъци. Не ми остава друго, освен да вперя поглед в сиянието на пламъка, който се издига от скрития мангал, да гледам мъжете и жените, които се молят на огъня, и да се опитам да си представя как го виждат те. С влечение и страх, както го виждам аз? Без съмнение: като приятелска сила, необходимо условие за нашето съществуване. Но влечението, което видът на огъня упражнява върху ни, е по-мигновено от всяко разсъждение, инстинктивно като уплахата, която огънят вдъхва като вража, разрушителна и смъртоносна сила. Извън всичко това вярващите виждат в огъня елемент, съвместим с онова, което е длъжно да се подчинява на кръговрата на живота и смъртта, един толкова абсолютен начин на съществуване, че те го свързват с идеята за идеалната чистота. Навярно е така, защото човекът може да го укроти, но не и да го докосне. Защото в него не може да живее нито едно живо същество. Недосегаемо за човека ли е чистото? Онова, което изключва от себе си живота, ли е чистото? Онова, което живее, отърсвайки се от тяло, обвивка и опора? И ако чистотата е в огъня, как може да се пречиства огънят? Като бъде изгорен? Огън, изгарян от огън, ли е това, което маздеистите почитат в своите молитви? Един пламък, хвърлен на пламъците?

Звездите продължават вечно да изгарят и да преизгарят горивото си. Небосклонът се състои от жертвеници, които се разгарят и изтляват, от супернови нажежени звезди, от постепенно гаснещи гиганти, от изпепелени останки от бели звезди джуджета. И земята е огнено кълбо, което разширява кората на континентите и океанските дъна. Вселената е един пожар. Какво ли ще стане, когато запаси от сандалово дърво на атомите излетят от мангалите на звездите? Когато пепелта на пепелта бъде изконсумирана в жаравата с неосезаема топлина? Когато кладите на галактиките се превърнат в

мрачни вихри от сажди? Как да възприемем един огън, който гори от началото на времето и който няма никога да загасне?

Светът, който обитавам, се владее от науката и фундаментът на тази наука е трагичен: необратимият процес, който води света към разпадане сред облак от топлина. Видимите и обитаемите светове ще се превърнат в прах от частици, които няма да могат да приемат отново форма, сред които няма да се различава абсолютно нищо — близкото от далечното, преди и след... Тук, сред вярващите в Ахура Мазда, чрез огъня, пазен на тъмно, който моубадът подклажда и приспива под звуците на своите псалми, ми бе показана същността на Вселената, която се проявява единствено в горенето, което я разяжда непрекъснато, формата на пространството, което се свива и разпуска, пукотът и прашенето на времето. Времето е като огъня: ту избухва в буйни пламъци, ту тлее, погребано под бавното карбонизиране на ерите, ту се разпростира в светкавични и непредвидими зигзаги, винаги устремено към единствената си цел: да изяжда всичко — и себе си. Когато загасне и последният огън, ще свърши и времето; затова ли последователите на Заратустра не оставят огньовете им да угаснат? Онова, което ми се струва, че почвам да разбирам, е следното: да се оплакваме, че стрелката на времето върви стремително към нулата, няма смисъл, защото всичко, съществуващо във Вселената, което бихме искали да спасим, както и самият факт, че съществуваме, не е нищо друго, освен това горене; няма друг начин на съществуване, освен този на пламъка.

Кой знае дали бих могъл да открия в Авестата формула, която да изрази тези мисли? Но засега, прибъгвайки до моята западна памет, ми стига репликата на един поет. На онзи, който го запитал: „Ако се подпали къщата ви, какво най-напред ще се опитате да спасите?“, Жан Кокто отвърнал: „Огъня,“

---

[1] Ахура Мазда — един от върховните богове в древноперсийската религия, създател на небето, земята и човека и покровител на нацията. — Б.р. ↑

[2] Авеста — събирателно понятие за свещените книги на зороастризма. — Б.р. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.